

Tillfälliga asyllagen skapar kaos i redan utsatta stadsdelar

– Jag kan inte simma, jag drunknar, säger Saliba Marawgeh socialsekreterare i Lärjedalen i Göteborg. Varje dag ringer desperata människor, skriker, gapar, gormar och skäller. De har ingenstans att bo och ingen ger dem någon hjälp.

Redan för ett halvår sedan slog Saliba larm. Han skrev en debattartikel i GP vars budskap var att den nya asyllagen har skapat en ohållbar situation i Göteborgs nordöstra stadsdelar, där hundratals barnfamiljer saknar ett värdigt boende och förväntas lösa det på egen hand.

Debattartikeln fick mycket lite uppmärksamhet, en kort intervju i lokalradion, sedan blev det tyst.

Enligt Saliba Marawgeh har läget bara förvärrats sedan han slog larm och fortfarande har varken politiker eller chefer reagerat. Han anser att de partier som tog beslutet om den tillfälliga asyllagen lurade de asylsökande.

– Man kan inte ta ett sådant beslut utan att veta hur man ska göra sedan, utan att ta ansvar för de människor man gett asyl, säger han upprört.

Enligt Felix Reinhardt, enhetschef för flyktingenheten Nordost, hade de för knappt ett år sedan 400-500 flyktingar inskrivna hos sig. I dag har de 1700. 70 % av de flyktingar som i Göteborg beviljats asyl enligt den tillfälliga lagen bor i de nordöstra stadsdelarna, de flesta i Lärjedalen, dit Hjällbo och Hammarkullen hör. Mycket få av dem som är inskrivna hos flyktingenheten har förstahandskontrakt. 75 % av alla barnfamiljer bor inneboende. Felix Reinhardt säger att han kan hålla med Saliba Marawgeh om att politikerna borde ha tänkt efter före. Samtidigt har flyktingarna funnits här i Göteborg redan innan, skillnaden är att de blivit synliga för myndigheterna, menar han.

De som ringer och skäller på Saliba Marawgeh bor antingen hos redan trångbodda släktingar, eller så hyr de rum svart, eller svarta lägenheter. Han berättar om en familj som bor fyra vuxna och åtta barn i en tvåa på 57 kvadratmeter.

– De har inga sängar, inga möbler. De sover på madrasser på golvet.

Exhlale Shipoli, flyktingkonsulent på flyktingenheten Nordost, berättar om flera liknande fall. En familj som är inskriven hos dem delar en trea med en annan familj, familjerna har tre barn var. I åtta år levde mamman i familjen ensam med sina barn gömd på olika adresser i Göteborg. Under hela tiden trodde hon att hennes man hade torterats till döds i fängelset i hemlandet, men för några månader sedan kom fadern till Sverige och familjen återförenades.

Barnen i familjen börjar närma sig tonåren, än så länge går det bra för dem i skolan, men ofta blir det svårare när de blir äldre, säger Exhlale. Hon berättar om en sjuttonårig tjej som bor i samma rum som tre syskon och sin mamma, inneboende hos en annan familj. Pappan är kvar i hemlandet tillsammans med en syster och när sjuttonåringen känner sorg över det, har hon ingenstans att ta vägen där hon kan vara i fred. Hon låser in sig på toaletten, men hinner inte gråta färdigt innan någon knackar på dörren.

Exhlale Shipoli jobbade tidigare på ett behandlingshem för ungdomar i Göteborg, då var hon förvånad över att så stor andel av ungdomarna kom från nordost. Nu förstår hon bättre varför.

– Det är inte mycket som lockar hemma. De har ingen fristad. Därför drar de runt på gatorna, åker spårvagn, åker till Nordstan och vare sig man vill inse det eller inte kommer utbrottet en dag. De exploderar och antingen leder det till självdestruktivitet eller till kriminalitet.

Frustrationen över bostadssituationen går ofta ut över flyktingkonsulenterna. Många blir arga och hotfulla för att de känner sig maktlösa och frustrerade, berättar Exhlale. Sedan kommer de och ber om ursäkt. Av de 55 enskilda personer eller familjer hon har hand om har majoriteten en svår bostadssituation och de flesta mår psykiskt dåligt.

– De är slutkörda och i kris efter hemska upplevelser av krig och efter att ha levt gömda i många år. En del är deprimerade, några psykotiska. En otrygg bostadssituation förbättrar inte deras psykiska hälsa, säger hon.

Ändå är det få som de remitterar till ett socialt boende.

– Vi är restriktiva med det eftersom de är så oerhört många som har det svårt.

Vissa folkgrupper har svårare än andra att få en bostad, upplever Exhlale. Är man dessutom lågutbildad och varken pratar varken svenska eller engelska är det ännu svårare. Många känner sig diskriminerade. De som får lägenhet är de som är driftiga och har bra kontakter, släkt och vänner som bott här länge och som kan koderna. Och det finns de som får förstahandskontrakt. De fallen brukar hon berätta om för att hålla uppe modet hos de andra.

– Men de orkar inte hur länge som helst. Krafterna tar slut.

Det svarta boendet skapar även ekonomiska problem för många familjer. Större delen av bidraget från flyktingenheten går till hyra. De som drabbas, säger Saliba Marawgeh, är barnen. Pengar som borde gå till mat, kläder, leksaker och fritidsaktiviteter försvinner ner i de svarta hyreshajarnas fickor. Hyreshajarna tar ut ockerhyror, medan de själva är utomlands, eller bor någon annanstans.

– Vi bryter mot internationella konventioner och mot socialtjänstlagen varje dag, hade det varit på 80-talet hade vi redan omhändertagit 100-tals barn som far illa. Men nu görs ingenting. Jag mår illa, säger Saliba.

Trots de svåra förhållandena barnen lever under vill inte Saliba Marawgeh anmäla någon. Föräldrarna gör så gott de kan, menar han, och ska man börja anmäla måste man omhänderta alla barn som bor inneboende. ”Det är orimligt, det kan vi inte göra”, säger han. För att få en lägenhet tilldelad av socialen krävs mycket starka medicinska och sociala skäl. Trångboddhet, hur trångt det än är, är inte ensamt skäl nog.

Pia Borg, planeringsledare på stadskansliet och ansvarig för flyktingmottagandet i Göteborg är medveten om problemen, men säger att hon inte upplever att det är så accentuerat som Saliba Marawgeh beskriver det.

– Men visst sliter det på båda familjerna att bo så här, det blir en pressad situation som påverkar möjligheten att få en bra start.

Några enkla lösningar har hon inte.

– Kommunen har inte tagit på sig något ansvar för att ordna bostäder åt de flyktingar som fick asyl enligt den tillfälliga lagen. Ett antal grupper i Göteborg har behov av bostad, inte bara flyktingar. Det är politikernas roll att balanseras behoven och göra de prioriteringarna. I grunden handlar det om tillgången till bostäder. Det behövs fler lägenheter helt enkelt.

Ansvar för flyktingarna under deras första två år efter det att de fått asyl, har de tre flyktingenheterna i Göteborg. Men de gör, enligt Saliba Marawgeh, ingenting för att skaffa flyktingarna bostäder, istället skickar de i väg dem med ett intyg där det står att enheterna går i borgen för deras hyra om de får en lägenhet. Men med dagens bostadsbrist vilken hyresvärd väljer en flykting utan jobb och tidigare referenser, bland hundratals andra sökanden.

– Pappret de kommer med betyder ingenting, säger Saliba.

Han upplever att de på socialkontoret i Hjällbo generellt har ett bra samarbete med bostadsbolagen, samtidigt tycker bostadsbolagen precis som alla andra att det inte är deras ansvar att ordna lägenheter till flyktingarna.

– De kommunala bolagen är halvaktiebolag. Jag vet inte hur mycket politikerna kan styra vilka de hyr ut till. Dessutom tycker jag inte att man kan samla alla i storstäderna, det blir ohållbart. Och placerar man en familj med 9 barn i ett svenskt lägenhetsområde, droppar protestlistorna säkert snabbt in. Socialen kan bara ordna bostäder om de kan bevisa att barnen far illa. Då kan vi i bästa fall hyra en villa för 50-60 000 i månaden. Där är vi inte än.

Trångboddheten är inte bara ett problem för de familjer som bor trångt utan även för deras grannar. Saliba tar upp en namnlista där 22 personer från en gård skriver att de har fått nog.

– Många trivs i Hjällbo och älskar Hjällbo, men det går inte längre. Vi har svåra problem med sophantering, tvättstugorna och mängden av barn på gårdarna.

Felix Reinhart bekräftar bilden.

– Det innebär en stor belastning på fastigheterna. Det blir snabbt slum när det blir överbefolkat. Bostadsbolagen jobbar hårt för att upprätthålla standarden.

Saliba berättar att Hjällbo i dag hyser 30-40 % fler människor än vad det är byggt för och menar att området helt enkelt inte tål detta. Folk känner dessutom inte varandra, vilket leder till bråk, konflikter och oro. På en gård räknade han och en kollega från Hjällbobostaden till 110 barn häromveckan, de beslagtogs sex bollar, eftersom det är förbjudet att spela boll på gårdarna. Gårdarna är små och avstånden mellan husen är ungefär 60 meter. Störst problem är det för dem som bor på bottenvåningen, som blir störda av alla ljud och av bollar som flyger in genom rutor.

Saliba vill att politikerna väljer. Antingen får de ge dem som har fått asyl bostäder, eller så får de säga att det inte finns några bostäder i Göteborg och då får man lösa problemet på något annat sätt. Saliba är inte främmande för ett visst mått av tvång. Han tror att många invandrare och flyktingar skulle klara sig bättre på mindre orter. Det är lättare att få jobb där och barnen får svenska klasskamrater och lär sig därmed svenska snabbare. Det är också bättre att vara längre från släkten menar han, den sociala kontrollen minskar, vilket är bra speciellt för ungdomarna. Och han vet vad han talar om. Själv bodde han flera år med sin familj i Småland där de trivdes jättebra. Han tycker att man blir bemött på ett helt annat sätt utanför storstäderna. Under sina trettio år inom socialtjänsten har han också inspirerat många att flytta från Göteborg. En familj

han lyckades övertyga ringde sedan och berättade ”Vi visste inte att svenskar var så trevliga! Grannarna bjuder på kaffe och vi turas om med att köra barnen till idrottsträningarna.”

Flyktingarna har under deras första månad av asyl möjlighet att få en lägenhet i någon annan kommun, men trots detta tar få chansen. Felix Reinhardt förstår dem.

– En del har kanske bott här i fem, sex år redan. Göteborgs kommun har varit generös när det gäller att erbjuda skola, psykiatri och sjukvård till gömda familjer. Det är fullt logiskt att de vill bo kvar. Barnen går i skola, har sina kompisar. Varför flytta till ett ställe där de inte känner någon?

Publicerad i tidningen Socialpolitik i december 2006.